

Yttrande angående slutbetänkande av Konkurrenskraftutredningen SOU 2015:15

Djurens Rätt tackar för möjligheten att svara på remissen. Vi lämnar synpunkter på de delar av utredningen som berör djurskydd.

Sammanfattning av våra synpunkter

- I utredningen uttrycks meningen ”Den svenska livsmedelsproduktionen kännetecknas av hög säkerhet och ett gott djurskydd”. Om den formuleringen fortsättningsvis ska ha sin grund i sanning räcker det inte att den nuvarande svenska djurskyddsnivån inte sänks; den måste höjas. Djurens Rätt ser många områden där förbättringsåtgärder är mycket angelägna: produktionsinriktad avel som leder till benproblem hos kycklingar och mastit hos kor, kalvar och kor som skiljs åt kort efter födseln, grisar som aldrig får vara utomhus och böka i marken, fiskar som bedövas med koldioxid och hönor som hålls i burar är alla exempel på områden där förändringar som leder till förbättringar för djuren måste genomföras.
- Animalisk livsmedelsproduktion skiljer sig från annan produktion eftersom djur används. Djur är levande, kännande individer och därför måste deras behov alltid komma i första rummet.
- Att marknadsanpassa genom att sänka nivån i djurskyddslagstiftningen är inte acceptabelt ur ett djurskyddsperspektiv.

- Vi skulle önska att utredningens ambitioner för djurskydd vore minst lika höga som för livsmedelssäkerhet.
- Att djuromsorgen inom EU stärks är en utmärkt vision. Men att svenska regler som går utöver EU:s lagstiftning helt och hållet ska bygga på frivilliga branschöverenskommelser är oroväckande.
- Frivillighet är ett komplement för de som vill gå längre än lagstiftningen, men frivilliga branschöverenskommelser kan inte få ersätta en tydlig lagstiftning som bygger på vetenskap och sätter djurens behov främst.
- Djurens Rätt ser positivt på förslaget att regeringen ska driva på för skärpt EU-lagstiftning och en likvärdig tillämpning av lagstiftningen på EU-nivå.
- Vi håller inte med utredningen om att ökad målstyrning, minskad detaljeringsgrad och ökad flexibilitet är det som bör prägla djurskyddslagstiftningen. Det skulle leda till en bredare tolkning och äventyra djurskyddet.
- Vi delar inte utredningens uppfattning om att djurskyddslagstiftningen behöver utredas med utgångspunkt i balans mellan gott djurskydd och stärkt konkurrenskraft. Det finns flera viktiga förslag i Djurskyddslagsutredningens betänkande "Ny djurskyddslag" (SOU 2011:75). Istället för att utreda djurskyddslagen ytterligare ser vi att det är av stor vikt att betänkandet från 2011 resulterar i en proposition och slutligen en ny djurskyddslag.
- Djurens Rätt är positiva till inrättandet av ett vetenskapligt råd.
- Om ett uppdrag om förprovning ska ges till Jordbruksverket, anser vi att uppdraget ska vara att förutsättningslöst utreda för- och nackdelar. Vi anser att förprovningsen fyller en viktig funktion.
- Vi delar inte utredningens bedömning om att användningen av kontrollprogram bör underlättas.
- Vi tror inte att en ökad användning av kontrollprogram och frivillig märkning kan kompensera en negativ påverkan på djurskyddet som en konsekvens av sänkt djurskyddsnivå i lagstiftningen.
- Av djurskyddsskäl behöver rätten till bete för kor och andra djur i mjölkindustrin utökas och absolut inte inskränkas. Att allt fler kor hålls i lösdrift är inte ett hållbart argument mot beteskra.

- Djurens behov ska inte kompromissas med i en prövning mot djurskyddsreglens effekter på konkurrenskraft. Djuren ska aldrig behöva betala priset för ökad konkurrenskraft, oavsett i vilket land de befinner sig i.
- En god djurvälstånd har först och främst betydelse för djuren, inte för konsumenterna.
- Det är positivt med djurskyddsmärkningar om de är objektiva och tydligt beskriver hur djurens liv (och död) sett ut.
- Djurens Rätt föreslår att utredningens förslag om att undanta prövning av ny teknik från kravet på godkännande av regional djurförsöksetisk nämnd avvisas.
- Vi ser positivt på ursprungsmärkning och ökad användning av upphandlingsstöd.

Nedan kommenterar vi utredningens olika delar:

2.1 Strategi för tillväxt och värdeskapande

”Utredningen konstaterar att företagens konkurrenskraft måste bygga på ökad produktivitet och marknadsanpassning hos företagen. Statens roll är att skapa goda förutsättningar genom villkor och regler i paritet med konkurrentländerna samt genom ett kunskaps- och innovationssystem som är anpassat för företagens behov.”

Kommentar: Djurens Rätt vill påminna om att animalisk livsmedelsproduktion skiljer sig från annan eftersom djur används. Djur är levande, kännande individer och därför måste deras behov alltid komma i första rummet när diskussioner förs och åtgärder ska genomföras för att marknadsanpassa och öka konkurrenskraften.

”En annan omständighet är samhällets högt ställda krav på den svenska produktionen. Det finns en samsyn om att dessa ger mervärden för konsumenten och därmed en ökad betalningsvilja. I praktiken har det emellertid visat sig att företagen har haft svårt att få full ersättning för de merkostnader som samhällets krav innebär. Vissa företag lyckas emellertid utnyttja mervärdena till en affärsidé och nischproduktion”

...

”För att vända den negativa utvecklingen gäller det alltså att finna en strategi som åstadkommer den positiva spiral som Macklean skisserar (diagram 2.2). I modellen kan noteras att det främst är i steg 1 till och med 3 i den positiva spiralen som staten kan medverka för att lyfta sektorn. Utredningens slutsats utifrån detta är att staten bör agera genom 1. att formulera en strategi och en ambitiös politisk målsättning, 2. skapa

konkurrensneutrala villkor och regler samt 3. insatser för exportfrämjande, främst genom nya handelsavtal.”

Kommentar: Ett gott djurskydd är ett mervärde som bör förstärkas. Det är motstridigt att värna om mervärdet och samtidigt agera för konkurrensneutrala villkor och regler. Att marknadsanpassa genom att sänka nivån i djurskyddslagstiftningen (inklusive förordning och föreskrifter) är inte acceptabelt ur ett djurskyddsperspektiv.

2.2 Vision 2030

”Förslag: Utredningen föreslår att regeringen till riksdagen lägger fram ett förslag till en vision för 2030 – en hållbar, attraktiv och innovativ jordbruks- och trädgårdsnäring – som en del av en nationell livsmedelsstrategi.”

Kommentar: Djurens Rätt ser positivt på att en livsmedelsstrategi, och som en del i den en vision för 2030, tas fram, under förutsättning att strategin och visionen väger in och tar stor hänsyn till djurskydd.

”Det finns lättillgänglig och pedagogisk information om produkternas påverkan på hälsa, djurskydd och miljö som möjliggör konsumenternas medvetna val. Kommun, landsting och stat ställer tydliga kvalitetskrav vid upphandlingar och att svenska produkter står sig väl i konkurrensen gentemot importerade.”

Kommentar: Information om djurskydd i syfte att möjliggöra konsumenters medvetna val är positivt om informationen är objektiv och beskriver hur djuren hållits och hanterats. Vi ser också positivt på att djurskyddskrav i upphandling av livsmedel i högre grad används.

”Den produktion som bedrivs i Sverige är effektiv och har höga ambitioner när det gäller djurhälso-, miljö- och sociala faktorer.”

...

”Livsmedelssäkerheten är bland de högsta i världen. Det innebär att hela livsmedelskedjan har ett strikt regelverk med god övervakning och kontrollerbarhet samt spårbarhet. Detta skapar stort förtroende hos konsumenterna. Den svenska animalieproduktionen utmärks av god djuromsorg och medicinska preparat används sparsamt.”

Kommentar: Vi skulle önska att ambitionerna för djurskydd vore minst lika höga som för livsmedelssäkerhet. Vi konstaterar att i jämförelse med utredningens resonemang och förslag vad gäller djurskydd, konstateras här att för att livsmedelssäkerheten ska vara bland de högsta i världen behövs ett strikt regelverk som också skapar förtroende hos konsumenterna. Djurens Rätt menar att ett strikt regelverk är viktigt också

för djurskyddet.

”Samhällets styrning genom lagstiftning är målorienterad och möjliggör för företagen att nå målen på olika sätt. Administrationen upplevs inte som onödigt betungande. Djuromsorgen inom EU har stärkts och nivån på djurskyddet är hög till gagn för djuren i hela unionen. Djurskyddslagstiftningen är gemensam. Svenska regler, utöver EU:s lagstiftning, bygger på frivilliga branschöverenskommelser”

Kommentar: Att djuromsorgen inom EU stärks är en utmärkt vision. Men att svenska regler som går utöver EU:s lagstiftning helt och hållet ska bygga på frivilliga branschöverenskommelser är oroväckande. Målet ska givetvis vara den högsta möjliga djurskyddsnivån för alla djur oavsett land, men dit är vägen lång, även för Sverige. I en strävan efter förbättringar för djuren i EU (och övriga världen) måste enskilda länder ta steg i rätt riktning och kräva mer genom lagstiftningen. Frivillighet är ett komplement för de som vill gå längre än lagstiftningen, men frivilliga branschöverenskommelser kan inte få ersätta en tydlig lagstiftning som bygger på vetenskap och sätter djurens behov främst.

2.4 Metod för genomförande

”Förslag: Utredningen föreslår att regeringen bildar ett nationellt råd för att genomföra den strategin för tillväxt och värdeskapande. Syftet med rådet är att stärka samarbetet mellan berörda myndigheter, jordbruks- och trädgårdsnäringsens branscher, livsmedelsindustrin, handeln, forskarsamhället, utbildningsväsendet och andra berörda intressen.”

Kommentar: Djurens Rätt välkomnar förslaget om ett nationellt råd och vill betona att det är väsentligt att djurskyddsintresset representeras i rådet.

2.5 Förutsättningar att uppfylla visionen

”Tabell 2.1 bygger på beräkningsunderlag från Jordbruksverket och LRF och anger vilken produktionsökning, genom ökad arealanvändning, som skulle krävas i Sverige under antagandet att konsumenterna behåller samma konsumtionsmönster 2030 som 2012 och att befolkningen ökar med drygt 10 procent under denna period. Totalt skulle odlingen av foder behöva öka med drygt 300 000 hektar om ingen produktivitetökning beaktas och med drygt 200 000 hektar om en årlig produktivitetökning på en procent antas både i animalie- och vegetabilieproduktionen.”

Kommentar: Ett fortsatt konsumtionsmönster som det som råder idag är ur både djurskydds-, hälso-, klimat- och miljöperspektiv ohållbart. Det är angeläget att regeringen verkar för en mer hållbar konsumtion vilket bland annat innebär en minskad konsumtion av animaliska produkter. Det är mer resurseffektivt att där det är möjligt använda marken till att odla sådant som människor äta direkt, istället för att odla foder som tar omvägen via djur.

3.2 Företagande och inre effektivitet

”I många företag, främst inom animalieproduktionen, så är lönsamheten för närvarande låg. Det finns samtidigt en stor spännvidd mellan de bästa och sämsta företagen inom en och samma sektor trots att förutsättningarna kan vara i det närmaste identiska.”

...

”Lönsamheten är starkt kopplad till effektiviteten.”

Kommentar: Det är olyckligt att utredningen kopplar ”bästa och sämsta” enbart till lönsamhet. Vi vill lyfta det faktum att det finns andra värden än de rent ekonomiska, särskilt när vi talar om levande individer. Även om ett företags slutmål är ekonomisk vinst kan det skapa kreativa lösningar som inte främst handlar om att öka ekonomisk vinning, för att fånga konsumenternas uppmärksamhet och värderas som bäst. Under det senaste decenniet har allt fler företag börjat beakta icke-ekonomiska aspekter, så kallat CSR, som viktiga tillgångar. Generellt sett anser företagen att CSR-arbetet är lönsamt, dels indirekt genom ett stärkt varumärke, men även genom reducerade direkta kostnader. Vi ser idag att företagens engagemang omfattar hållbarhet, socialt engagemang samt värnande om miljö, djursorg och hälsoaspekter. Dessa faktorer bör räknas in när ett företag värderas.

3.3 Kapitalförsörjning och investeringar

”Utredningen föreslår därför att Jordbruksverket får i uppdrag att, i samarbete med näringsliv och forskare, sammanställa befintlig kunskap om byggnation och byggnadsinventarier som inomgårdsteknik inom jordbruks- och trädgårdssektorn. I uppdraget bör också ingå att göra en analys av behoven av förbättrad kunskap. Jordbruksverket ska också föreslå åtgärder för att långsiktigt stärka kompetensutvecklingen på området.”

Kommentar: Vi ser positivt på förslaget, men inte om syftet är att ersätta den nuvarande förprövningen.

4 Regler och villkor

”Förslag: Utredningen föreslår:

”1. Att regeringen driver på för skärpt EU-lagstiftning på djurskyddsområdet. Vidare ska regeringen verka för en likvärdig tillämpning av lagstiftningen på EU-nivå.”

Kommentar: Djurens Rätt ser positivt på förslaget att regeringen ska driva på för skärpt EU-lagstiftning och en likvärdig tillämpning av lagstiftningen

på EU-nivå.

”2. Att ökad målstyrning, minskad detaljeringsgrad och ökad flexibilitet bör prägla djurskyddslagstiftningen. Med lagstiftning avses både lag, förordning och föreskrifter. Utredningen föreslår en översyn av den svenska djurskyddslagstiftningen med utgångspunkt i en balans mellan ett gott djurskydd och stärkt konkurrenskraft. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt regler kring byggnationer och beteskraav som kan öka kostnaderna för djurhållare.”

Kommentar: Vi håller inte med utredningen om att ökad målstyrning, minskad detaljeringsgrad och ökad flexibilitet är det som bör prägla djurskyddslagstiftningen. Lagstiftningen ska vara tydlig och bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet. Ett viktigt syfte med lagstiftning är att förebygga och förhindra oönskade följder. Att minska detaljeringsgraden och öka flexibiliteten leder till en bredare tolkning och äventyrar djurskyddet.

Vi delar inte heller utredningens uppfattning om att djurskyddslagstiftningen behöver utredas med utgångspunkt i balans mellan gott djurskydd och stärkt konkurrenskraft. Det finns flera viktiga förslag i Djurskyddslagsutredningens betänkande ”Ny djurskyddslag” (SOU 2011:75), som presenterades i november 2011. Istället för att utreda djurskyddslagen ytterligare ser vi att det är av stor vikt att betänkandet från 2011 resulterar i en proposition och slutligen en ny djurskyddslag. Djurskyddslagen bör utgå från djurens behov och inte från vad och hur de producerar.

”3. Att förslaget om vetenskapligt råd som presenterades i Djurskyddslagsutredningen (SOU 2011:75) ska genomföras. Först efter en vetenskaplig värdering ska övriga avvägningar göras mellan djurskyddsintresse och ekonomi.”

Kommentar: Djurens Rätt är positiva till inrättandet av ett vetenskapligt råd.

”4. Att Jordbruksverket och länsstyrelserna fortsätter arbetet med att öka samordningen av djurskyddskontrollerna för att lika fall ska bedömas på samma sätt. Rättssäkerheten i kontrollerna kan därmed öka. En ökad målstyrning kräver att djurskyddskontrollerna fokuserar på helheten i djurmiljön.”

Kommentar: Vi ser positivt på att fortsatt arbete för ökad samordning av djurskyddskontrollerna.

”5. Att ett uppdrag ges till Jordbruksverket om att utreda möjligheterna

och konsekvenserna av att ta bort det obligatoriska kravet om förprovning.”

Kommentar: Vi anser att om ett uppdrag om förprovning ska ges till Jordbruksverket, ska uppdraget vara att förutsättningslöst utreda för- och nackdelar med förprovningen och att föreslå hur förprovningen kan förbättras alternativt ersättas av annat förfarande som säkerställer det som är syftet med dagens förprovning. Vi anser att förprovningen fyller en viktig funktion idag.

”Utredningen bedömer att användningen av kontrollprogram bör underlättas. Dessa ska utformas av branscherna själva och godkännas av Jordbruksverket. Utredningen anser att ett gott djurskydd kan åstadkommas på fler sätt än genom lagstiftning.”

Kommentar: Djurens Rätt delar inte utredningens bedömning om att användningen av kontrollprogram bör underlättas. Det stämmer att ett gott djurskydd kan åstadkommas på fler sätt än genom lagstiftning. Lagstiftningen måste dock vara grunden och ange miniminivån. Kontrollprogram kan vara ett positivt komplement till lagstiftning, men vi anser att de aldrig får ersätta lagstiftningen och aldrig, som sker idag eftersom till exempel högre beläggningsgrad medges, medföra att avsteg från lagstiftningen får göras. De djurskydds krav som finns är minimikrav baserade på vetenskapliga rön om djurs grundläggande behov, och det finns ingen anledning att undgå att leva upp till dessa krav på någon punkt. Ett djurs behov av exempelvis rörelsefrihet kan inte kompenseras av sådant som torrare underlag eller bättre smittskydd. Det är skilda saker som regleras i skilda paragrafer i föreskrifterna därför att de alla behövs för en acceptabel välfärd.

”Ett gott djurskydd kan uppfattas positivt av konsumenter, vilket därmed kan stärka svenska varors ställning på marknaden. Animalieproduktionen har minskat, vilket tyder på att den faktiska betalningsviljan för ett gott djurskydd inte är tillräcklig för att uppnå lönsamhet hos producenterna.”

Kommentar: Resonemanget ovan om otillräcklig betalningsvilja för ett gott djurskydd går stick i stäv med följande resonemang (sid 85): ”Utredningen bedömer att en god djurskyddsnivå har djup förankring bland många konsumenter. Det finns därför goda möjligheter att uppnå ett gott djurskydd på andra sätt än genom lagstiftning. Utifrån marknadens villkor och konsumenternas efterfrågan finns möjligheter för företagare att producera med höga djurskydds krav.” Den otillräckliga betalningsviljan talar emot att ett gott djurskydd kan uppnås utifrån marknadens villkor och konsumenternas efterfrågan. Lagstiftningen är oerhört viktig och den ska utgå från djurens behov.

I Tabell 4.2 görs en jämförelse mellan den svenska djurskyddslagstiftningen och den EU-gemensamma. Det är intressant att nästan hälften (3 av 7) av

de exempel på områden där den svenska djurskyddslagstiftningen är strängare (i tabell 4.2) handlar om sådant som under den senare tiden starkt ifrågasatts och debatterats. Bete för mjölkkor är ett av exemplen. Klövar och leder hos kor far illa av de hårda golven i stallarna, även för lösgående djur. Vistelse på mjuk mark, som bete, istället för hårt golv minskar förekomsten av hälta och klöv- och benproblem avsevärt.^{1,2} Korna får också större möjligheter att bete sig naturligt på bete. Trots det höjs idag röster om att inskränka betesrätten, vilket är mycket oroande. De andra två exemplen rör fixering och avvänjning av grisar. I det förslag till kontrollprogram som grisbranschen lämnat till Jordbruksverket föreslås att suggor ska få fixeras i högre grad än vad som är tillåtet idag, både i samband med och efter grisningen samt i samband med insemination. Förslaget innehåller också förslag om tidigare avvänjning av smågrisar.

Fixeringen föreslås som en åtgärd för ökad smågrisöverlevnad och därmed ökad lönsamhet, trots att flera sammanställningar av studier tydligt har visat att smågrisdödligheten inte minskar med fixering.³⁻⁶ Fixering leder däremot till frustration, stress och hormonobalans hos suggan som leder till sämre modersegenskaper och ökar risken för smågrisdödlighet på åtminstone tre sätt:⁷

1. Grisningen tar längre tid, vilket innebär ökad risk för dödfödslar och svaga grisar.
2. Dugivningen tar längre tid, vilket är ett tecken på att det kommer mindre mjölk. Det beror på en stressorsakad hormonobalans hos suggan på grund av fixeringen.
3. Minskad försiktighet hos suggan, det vill säga att hon är mindre försiktig när hon lägger sig ner och löper större risk att lägga sig så att hon skadar någon av ungarna.

En forskargrupp på Helsingfors Universitet har under ledning av professor Anna Valros under många års tid undersökt vad fixering leder till för suggor och smågrisar. En doktorsavhandling som presenterades i början av 2015⁷ har bland annat tittat på effekter av att fixeringen inleds efter att födseln har påbörjats, det vill säga just det som föreslås i kontrollprogrammet. Jämfört med tidigare studier på lösgående suggor⁸ har gruppen kunnat visa att fixering endast från födseln och framåt faktiskt leder till ännu längre grisningar än om fixeringen pågår även innan födseln. Därmed finns också en ökad risk för dödfödslar.

Även om några fler kultingar skulle överleva med fixering, något som också kan åstadkommas med andra metoder, blir totalresultatet för smågrisdödligheten i regel plus minus noll. Det som huvudsakligen åstadkommit är ett starkt ökat lidande för suggan.

Grisar diar naturligt i 9–20 veckor och stannar hos mamman mycket längre än så. Dagens lägsta tillåtna avvänjningsålder på fyra veckor är redan betydligt lägre än det naturliga, och innebär en stor påfrestning för

grisarna. Enligt en review-artikel från 2008 innebär avvänjning vid tidigare än fyra veckor att grisarna tar längre tid på sig att äta fast föda, dricker extremt mycket vatten och utvecklar orala stereotypier som "bellynosing" och "bellysucking".⁹

4.3.1 Den svenska djurskyddslagen och EU:s minimilagstiftning

”Utredningen anser att Sverige fortsatt ska vara aktivt i EU-arbetet och verka för skärpt lagstiftning till gagn för alla djur inom EU. Minst lika viktigt är emellertid att driva frågan om en likvärdig implementering och tillämpning av befintlig lagstiftning. Utredningen anser att EU-nivån ska vara grunden för reglering av djurskyddet i Sverige. Utredningen anser också att nationella regler och krav som går utöver den gemensamma EU-nivån bör vara väl motiverade och noga prövas bl.a. vad gäller deras effekter på konkurrenskraften.”

Kommentar: Djurens Rätt delar utredningens åsikt om att Sverige ska vara fortsatt aktivt i EU-arbetet och verka för skärpt lagstiftning till gagn för alla djur inom EU. Vi anser också att det är viktigt att driva frågan om en likvärdig implementering och tillämpning av befintlig lagstiftning. Det är dock mycket viktigt att de svenska djurskyddsreglerna får gå längre än de gemensamma EU-bestämmelserna och det som ska vara grunden till de svenska djurskyddsreglerna är djurens behov. Djurens behov ska inte kompromissas med i en prövning mot djurskyddsreglernas effekter på konkurrenskraft.

4.3.2 Kostnader för svenska särkrav

”Ytterligare en studie från Jordbruksverket har analyserat vilka kostnader som beteskraven innebär för mjölkproduktionen¹⁰. I djurskyddsförordningen anges att nötkreatur äldre än sex månader, som hålls för mjölkproduktion, ska släppas på bete på sommaren. Sverige är det enda land inom EU som har ett lagstiftat beteskrav¹¹. Studien visar att lagkravet medför ökade kostnader motsvarande 200–550 kronor per ko och år för rastbete¹² och 1 000–1 200 kronor per ko för produktionsbete. Samtliga samhällsekonomiska och etiska värden av bete ingår inte i beräkningarna. Som framgår av Jordbruksverkets rapport kan beteslagstiftningen begränsa möjligheten att växa för ett företag eftersom det kan vara svårt att få tillgång till tillräckligt med betesmark på rimligt avstånd. En stor skillnad, jämfört med tiden för lagens tillkomst, är att hälften av mjölkorna i dag går i lösdrift och inte längre står uppbundna i stall.”

Kommentar: Med anledning av beteskravet och den rapport av Jordbruksverket, som utredningen hänvisar till, vill vi framföra följande (vilket vi också tidigare framfört till Jordbruksverket):

Det konstateras i rapporten av Jordbruksverket att lönsamhetseffekterna

av betets påverkan på hälsan och välfärden varit svåra att belägga och beräkna. Så är det, allt går inte att mäta i kronor. Aspekter som inte går att mäta i kronor är dock inte på något vis mindre viktiga att beakta än de faktorer som går att mäta i ekonomi. I det här fallet är de istället viktigast. Detta eftersom korna och de andra djuren i mjölkindustrin är levande, kännande individer. Trots att de producerar enorma mängder mjölk är korna inga mjölkmaskiner som på olika sätt kan optimeras för ekonomisk vinning. När vi har att göra med levande varelser, som i fallet med djuren i mjölkindustrin, måste hälsan och välfärden i stort väga tyngst. Hur djuren mår är grundläggande och inte acceptabelt att kompromissa med. Därför är rapporter av det här slaget (Jordbruksverkets rapport) där den ekonomiska lönsamheten ställs i första rummet, mycket oroväckande.

Av djurskyddsskäl behöver rätten till bete för kor och andra djur i mjölkindustrin utökas och absolut inte inskränkas. Även andra djur som kycklingar, hönor och grisar borde ha rätt till utomhusvistelse.

Att allt fler kor hålls i lösdrift är inte ett hållbart argument mot beteskrav. Betet har positiva effekter även hos kor som hålls i lösdrift. På bete får djuren större rörelsefrihet, frisk luft, mjukt underlag, möjlighet att fritt umgås med och dra sig undan från varandra och inte minst får de äta färskt gräs. Även om korna gått i lösdrift är det något helt annat att röra sig på öppna ytor och kunna vandra, springa och hoppa. Betesgången tillåter naturliga beteenden och normala sociala interaktioner. Till skillnad från i lösdriftsstallet behöver kor på bete inte hela tiden trängas med varandra och hantera konflikter i trånga, halkiga gångar. De kan välja vem de ska beta med och idissla bredvid och de kan leka med varandra. Kort sagt kan de knyta och underhålla sina viktiga vänskapsband på ett sätt som är svårt – för uppbundna djur nästan omöjligt – under innevistelsen.

Många av de skador och sjukdomar som mjölkkrakor drabbas av under uppställningen lindras när de kommer ut på bete. Inte minst ben och klövar mår bra av det skonsamma underlaget.¹⁰⁻¹² Även många andra vitt skilda sjukdomar har visat sig påverkas positivt av bete: livmoderinflammation, mastit, kalvningssvårigheter och acetonemi till exempel.^{10, 13}

4.3.3 Ersättningsmöjligheter för nationella särkrav

”En god djurvälstånd har stor betydelse för många konsumenter och har djup förankring i det svenska samhället. Utredningen anser därför att det är angeläget att arbetet med frivilliga kontrollprogram på djurskyddsområdet fortsätter.”

Kommentar: Djurens Rätt vill betona att en god djurvälstånd först och främst har betydelse för djuren. Av den orsaken anser vi att lagstiftning är av stor vikt och frivilliga kontrollprogram kan vara komplement om de

bidrar till djurvälstånd och leder till en högre djurvälståndsnivå än vad djurskyddslagstiftningens miniminivå anger.

”Genom märkning skapas möjligheter för företagare att producera med god djurvälstånd”

Kommentar: Det är positivt med djurskyddsmärkningar om de är objektiva och tydligt beskriver hur djurens liv (och död) sett ut.

4.3.4 Ökad målstyrning och flexibilitet i lagstiftningen

”Därför anser utredningen att det är nödvändigt att förena ett gott djurskydd med konkurrenskraft.”

Kommentar: Vi vill tillägga att det är mycket viktigt att ett gott djurskydd aldrig får kompromissas med när konkurrenskraften ska tas hänsyn till. Att det kan vara sämre i andra länder är inte en ursäkt för att sänka djurskyddsnivån i Sverige. Djuren ska aldrig behöva betala priset för ökad konkurrenskraft, oavsett i vilket land de befinner sig i.

”Utredningen föreslår att en ökad målstyrning, ökad flexibilitet och en minskad detaljeringsgrad, bör präglade djurskyddslagstiftningen. Det gäller för såväl lag och förordning som för föreskrifter. Utredningen föreslår därför att en översyn görs av lagstiftningen på alla nivåer i syfte att förena ett gott djurskydd med stärkt konkurrenskraft.”

Kommentar (som tidigare): Vi håller inte med utredningen om att ökad målstyrning, minskad detaljeringsgrad och ökad flexibilitet är det som bör präglade djurskyddslagstiftningen. Lagstiftningen ska vara tydlig och bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet. Ett viktigt syfte med lagstiftning är att förebygga och förhindra oönskade följder. Att minska detaljeringsgraden och öka flexibiliteten leder till en bredare tolkning och äventyrar djurskyddet.

Vi delar inte heller utredningens uppfattning om att djurskyddslagstiftningen behöver utredas med utgångspunkt i balans mellan gott djurskydd och stärkt konkurrenskraft. Det finns flera viktiga förslag i Djurskyddslagsutredningens betänkande ”Ny djurskyddslag” (SOU 2011:75), som presenterades i november 2011. Istället för att utreda djurskyddslagen ytterligare ser vi att det är av stor vikt att betänkandet från 2011 resulterar i en proposition och slutligen en ny djurskyddslag. Djurskyddslagen bör utgå från djurens behov och inte från vad och hur de producerar.

”Utredningen anser att det är en svår balansgång mellan ökad målstyrning och minskat antal detaljerade regler å ena sidan och tydlighet, rättsäkerhet och kontrollerbarhet å andra sidan. Utredningen anser emellertid att det råder obalans mellan dessa två sidor i dagens regelverk och anser

därför att en ökad målinriktning är till gagn för jordbrukets konkurrenskraft. En ökad målstyrning ger större möjlighet för djurhållaren att själv avgöra på vilket sätt som lagens intentioner bäst kan uppnås, vilket för många företagare troligtvis upplevs som en förbättring. En ökad målstyrning kan innebära att dagens modell för djurskyddskontroller blir svårare att genomföra.”

Kommentar: Vi frågar oss på vilket sätt utredaren tänker att rättsäkra djurskyddskontroller ska kunna genomföras med en utveckling mot mer flexibelt och målstyrt regelverk? I de fall det gynnar djuren kan lagstiftningen vara målstyrd, men ur djurskyddssynpunkt ser vi att det är en fördel att det finns detaljerade regler som grundar sig i vetenskap och beprövad erfarenhet.

”Utredningen anser att det är av stor vikt att lagstiftningen vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I likhet med Djurskyddslagsutredningen föreslår utredningen att ett vetenskapligt råd inrättas och knyts till föreskriftsarbetet.”

Kommentar: Vi ser positivt på förslaget att ett vetenskapligt råd inrättas.

”Vetenskaplig utvärdering av ny teknik tar ofta lång tid och kan kräva stora resurser. Det är angeläget att förenkla prövning av ny teknik så mycket som möjligt, exempelvis genom att undanta prövning av ny teknik från kravet på godkännande från de djurförsöksetiska nämnderna.”

Kommentar: Användning av djur i syfte att pröva ny teknik är enligt 1 c § djurskyddslagen djurförsök. Förslag om att generellt undanta prövning av ny teknik från kravet på godkännande av regional djurförsöksetisk nämnd är i strid med 21 § djurskyddslagen.

Enligt 52 § djurskyddsförordningen får Jordbruksverket "meddela föreskrifter om undantag från kravet på etiskt godkännande enligt 21 § djurskyddslagen om djurförsöket sannolikt inte orsakar lidande i lika stor utstäckning som, eller i större utsträckning än, ett nålstick som utförts i enlighet med god veterinärmedicinsk praxis". Jordbruksverket har i 2 kap 15-21 §§ föreskrifter och allmänna råd om försöksdjur (SJVFS 2012:26) beslutat om sådana undantag. Alla undantag enligt föreskrifterna gäller under förutsättning att i bestämmelserna angivna villkor och förutsättningar uppfylls, vilket innebär att det i bestämmelserna därmed har tydliggjorts vad undantagen omfattar respektive vad de inte omfattar. Det är alltså i lagstiftningen inarbetat att undantag kan meddelas, men det ska ske utifrån djurskyddslagstiftningen, inte utifrån andra bedömningsgrunder.

Utredningens förslag om att undanta prövning av ny teknik från kravet på godkännande av regional djurförsöksetisk nämnd är generellt, det gäller oavsett vad djuren utsätts för. Förslaget utgår inte från

djurskyddslagstiftningen. Vi ifrågasätter om utredningen har kännedom om vilka djurförsök som kan komma att utföras som en följd av prövning av ny teknik i framtiden, och som generellt förslås undantas från kravet på godkännande av regional djurförsöksetisk nämnd.

Djurens Rätt föreslår att utredningens förslag om att undanta prövning av ny teknik från kravet på godkännande av regional djurförsöksetisk nämnd avvisas. Eventuella förslag om sådana undantag ska hanteras enligt 52 § djurskyddsförordningen.

”Utredningen anser att kontrollprogram kan vara ett sätt att öka flexibiliteten genom att företagarna finner egna vägar att förena ett gott djurskydd med en utveckling av företaget. Kontrollprogrammen skulle kunna ge möjlighet att pröva en ny praxis under former där uppfyllande av djurvälstånd nogra följs upp. Om ny praxis fungerar bör det föranleda ändringar i föreskrifterna.”

Kommentar: Vi upprepar det vi tidigare framfört om kontrollprogram. Kontrollprogram kan vara ett positivt komplement till lagstiftning, men vi anser att de aldrig får ersätta lagstiftningen och aldrig, som sker idag eftersom till exempel högre beläggningsgrad medges, medföra att avsteg från lagstiftningen får göras. De djurskydds krav som finns är minimikrav baserade på vetenskapliga rön om djurs grundläggande behov, och det finns ingen anledning att undgå att leva upp till dessa krav på någon punkt. Ett djurs behov av exempelvis rörelsefrihet kan inte kompenseras av sådant som torrare underlag eller bättre smittskydd. Det är skilda saker som regleras i skilda paragrafer i föreskrifterna därför att de alla behövs för en acceptabel välfärd.

4.3.5 Tillämpning av lagstiftningen

”Utredningen anser att det primärt är företagarens ansvar att uppföra byggnader i enlighet med gällande normer och regler. Att ta bort kravet om förprovning skulle innebära en regelförenkling. Förprovningen kan emellertid vara en trygghet för den som ska investera det mångmiljonbelopp som byggnationen innebär. Utredningen föreslår därför att ett uppdrag ges till Jordbruksverket om att utreda möjligheterna och konsekvenserna av att ta bort kravet på obligatorisk förprovning.”

Kommentar (som tidigare): Vi anser att om ett uppdrag om förprovning ska ges till Jordbruksverket, ska uppdraget vara att förutsättningslöst utreda för- och nackdelar med förprovningen och att föreslå hur förprovningen kan förbättras alternativt ersättas av annat förfarande som säkerställer det som är syftet med dagens förprovning. Vi ser att förprovningen har en viktig funktion.

”Utredningen föreslår att Jordbruksverket och länsstyrelserna tillsammans fortsätter att arbeta för en ökad samordning i syfte att

åstadkomma mer enhetliga bedömningar och ökad rättssäkerhet vid kontroller.”

Kommentar: Vi ser positivt på att Jordbruksverket och länsstyrelserna tillsammans fortsätter att arbeta för en ökad samordning i syfte att åstadkomma mer enhetliga bedömningar och ökad rättssäkerhet vid kontroller.

”En ökad målstyrning i lagstiftningen, vilket utredningen föreslår, innebär stora krav på kompetens hos såväl kontrollanterna som hos djurhållarna. Likaså ökar behovet av en ökad samordning av kontrollerna mellan länsstyrelserna. En förändrad utformning av lagstiftningen mot ökad målstyrning medför att djurskyddskontrollen behöver fokusera på helheten i djurmiljön och uppföljning av rutiner och mindre på detaljregler.”

Kommentar: Helheten i djurmiljön ska självklart tas hänsyn till, men det behöver inte innebära att mindre fokus läggs på detaljregler. Detaljerna handlar om grundläggande bestämmelser som bygger på vetenskap och/eller erfarenhet om vad som måste vara uppfyllt för att djurens behov ska kunna tillgodoses.

5.5 Medvetna konsumenter

”Utredningen anser att det är värdefullt att marknadsaktörer utvecklar en nationell gemensam ursprungsmärkning. Utredningen anser vidare att kommuner, stat och landsting bör använda sig av Konkurrensverkets upphandlingsstöd i större utsträckning. Detta skapar möjligheter att anta anbud som utgår från de ambitioner, exempelvis i fråga om djurskydd, som gäller i Sverige. Dessutom anser utredningen att upphandling bör användas i större utsträckning för att gynna innovationer inom livsmedelsområdet.”

Kommentar: Vi ser positivt på ursprungsmärkning och ökad användning av upphandlingsstöd.

”Utredningen föreslår mot denna bakgrund att Jordbruksverket och Livsmedelsverket ges i uppdrag att sammanställa fakta om säkra livsmedel och svensk livsmedelsproduktion med fokus på både djurhållning och trädgårdsproduktion.”

Kommentar: Djurens Rätt ser positivt på sammanställd fakta under förutsättning att den är objektiv och faktiskt beskriver djurhållningen (miljön som djuren hålls i och hur de hanteras där och hur de hanteras i samband med transporter och slakt). Vi är dock oroade över att en sådan sammställning som nämns i utredningen antagligen inte kommer vara objektiv, eftersom dess syfte är att användas i marknadsföring.

5.6 EU:s marknadsreglerande åtgärder

”Sveriges ståndpunkt har sedan EU-inträdet varit att marknadsreglerande åtgärder bör tas bort. Marknadsåtgärderna har ett starkt stöd från många andra medlemsländer. Sverige har infört EU-subventionering av mjölk till skolbarn, men av administrativa skäl inte motsvarande subventionering av frukt och grönt. En stor majoritet av övriga EU-länder har infört subventionering av både mjölk, frukt och grönt till skolbarn. Skolmjölksstödet uppgår till drygt 70 miljoner kronor per skolår i Sverige. Utredningen ser inte att det finns någon motsättning mellan att ha en principiell ståndpunkt i en förhandling och att sedan använda de möjligheter som blir resultatet av förhandlingarna. Detta gäller särskilt om det bedöms leda till en ökad konkurrenskraft inom jordbruks- och trädgårdsnäringen och om de administrativa konsekvenserna är hanterbara.”

Kommentar: Djurens Rätt är av djurrätts- och djurskyddsskäl emot subventioner av animaliska produkter. Offentliga rapporter och forskning från hela världen har visat hur nuvarande produktion och konsumtion av animalier påverkar djuren, människors hälsa, klimatet och miljön negativt. Att subventionera animaliska produkter är inte att ta rapporterna på allvar. Det är angeläget att det verkliga priset för animaliska produkter inte döljs av subventioner.

6.1.1 Offentligt finansierad behovsdriven forskning

”Utredningen föreslår att Formas instruktion ändras så att myndigheten i större utsträckning kan verka för att forskningen bidrar till ökad konkurrenskraft. Utredningen föreslår dessutom att Formas får i uppdrag att tydligare redovisa vilken andel som går till behovsdriven forskning samt vilka behov denna forskning svarar mot. Utredningen föreslår att SLU ges i uppdrag att redovisa hur stor andel som går till behovsdriven forskning samt vilka behov som denna forskning svarar mot.”

Kommentar: Behovsdriven forskning kan ha en positiv betydelse, om behovsdriven inte per automatik betyder ”näringens behov”. Djurens behov måste prioriteras i hög grad inom forskningen.

6.1.3 Samverkan

”Sammantaget anser utredningen att SLU har stora möjligheter att öka sitt bidrag till stärkt konkurrenskraft i sektorn. Detta förutsätter emellertid att universitetet prioriterar resurser till att samarbeta och ökar fokus på näringens behov.”

Kommentar: Djurens Rätt anser inte att det ligger i SLU:s roll att som universitet öka sitt bidrag till stärkt konkurrenskraft och öka sitt fokus på näringens behov.

Sammanfattningsvis om forskning, utbildning och kompetensutveckling

Vad gäller utredningens olika förslag om forskning, utbildning och kompetensutveckling vill Djurens Rätt framföra att kunskap om djurskydd och djurs behov måste ha centrala roller i alla de delar där djurhållning berörs.

7 Konsekvensbedömning

”Förslaget om en anpassning till EU:s regelverk kan komma att påverka djurskyddet negativt. Detta kan kompenseras genom att användningen av kontrollprogram och frivillig märkning kan öka. Exempelvis kan en frivillig märkning, utifrån marknadens villkor, innebära en bättre djurvälstånd jämfört med i dag.”

Kommentar: Vi tror inte att en ökad användning av kontrollprogram och frivillig märkning kan kompensera en negativ påverkan på djurskyddet som en konsekvens av sänkt djurskyddsnivå i lagstiftningen (inklusive förordning och föreskrifter). Vissa kontrollprogram finns redan och andra är på gång att tas fram. Erfarenheten av nuvarande kontrollprogram är inte att djurskyddet förbättrats. Djurens Rätt har också framfört stark kritik mot att grisbranschens ansökan om kontrollprogram godkänns, eftersom de förslag som finns med där skulle leda till allvarliga djurskydds försämringar om de genomförs (ökad fixering, tidigare avvänjning och mindre yta per gris).

Det är inte trovärdigt att utgå från att djurskyddsnivån skulle höjas och inte sänkas om lagstiftningsnivån sänks.

Särskilt yttrande av Jakob Söderberg

Kommentar: Vi är frågande och kritiska till att plats för särskilt yttrande i utredningen ges enbart till någon inom branschen, vilket ger en tydlig obalans och partisk vinkel till utredningen.

”Svensk konsumtion är en del av den globala konsumtionen och klimatpåverkan som vi behöver ta ansvar för, även om produktionen sker i annat land. Vår mjölkproduktion är en av de mest klimateffektiva i världen och en minskad svensk produktion är ett steg i fel riktning.”

Kommentar: Det är känt att mjölkproduktionen bidrar till växthusgasutsläpp, främst metan eftersom kor är idisslare. Ur klimatsynpunkt bör produktion och konsumtion av både nötkött och mjölkprodukter minska, oavsett om produktionen sker i Sverige eller annat land. Att tala om mjölkproduktion som klimateffektiv är inte trovärdigt.

”Svensk mjölkproduktion kan inte styras av detaljerade regelverk

utan behöver förenklas – lita på de svenska livsmedelsproducenterna som vet sambandet mellan lönsamma företag med fortsatt god djurvälstånd. Friska kor är lönsamma kor.”

Kommentar: Det räcker inte att lita på livsmedelsproducenternas vetenskap om samband mellan lönsamma företag med fortsatt god djurvälstånd. En god djurvälstånd är helt grundläggande eftersom kor och andra djur är kännande individer. En djurskyddsmässig miniminivå ska därför säkerställas med hjälp av lagstiftning. Påståendet ”friska kor är lönsamma kor” är vanligt förekommande men inte relevant här eftersom även sjuka djur eller djur som inte mår bra på något sätt, till exempel som en konsekvens av att de inte har möjlighet att bete sig naturligt, också kan vara lönsamma djur.

Med vänliga hälsningar,

Bethania Malmberg
Politisk samordnare
Djurens Rätt

Linda Björklund
Etolog och ansvarig för frågor om djuren i livsmedelsindustrin
Djurens Rätt

Källor:

1. EFSA (2009) Scientific report on the effects of farming systems on dairy cow welfare and disease. Annex to the EFSA Journal 1143, 9-284.
2. Hernandez-Mendo O, von Keyserlingk M A G, Veira D M, Weary D M (2007) Effects of Pasture on Lameness in Dairy Cows. Journal of Dairy Science 90:3, 1209-1214.
3. Pedersen, L. J. & Andersen, M. H. (2013) Housing of sows during farrowing: a review on pen design, welfare and productivity. Kapitel 5 i boken Livestock Housing: Modern Management to Ensure Optimal Health and Welfare of Farm Animals.

4. Weber, R., Keil, N.M., Fehr, M. and Horat, R. 2007. Piglet mortality on farms using farrowing systems with or without crates. *Animal Welfare* 16, 277-279.
5. Pedersen, L.J., Berg, P., Jørgensen, G., Andersen, I.L., 2011. Neonatal piglet traits of importance for survival in crates and indoor pens. *Journal of Animal Science* 89, 1207–1218.
6. Scientific Report on animal health and welfare aspects of different housing and husbandry systems for adult breeding boars, pregnant, farrowing sows and unweaned piglets. *The EFSA Journal* 572 (2007).
7. Yun, J. (2015) Importance of maternal behaviour and circulating oxytocin for successful lactation in sows: Effects of prepartum housing environment. Doktorsavhandling, Helsingfors Universitet.
8. Oliviero, C. (2010) Successful farrowing in sows. Doktorsavhandling, Helsingfors Universitet.
9. Widowski, T., Torrey, S., Bench, C., Gonyou, H., 2008. Development of ingestive behaviour and the relationship to belly nosing in early-weaned piglets. *Applied Animal Behaviour Science* 110:1–2, 109–127
10. EFSA (2009) Scientific report on the effects of farming systems on dairy cow welfare and disease. Annex to the *EFSA Journal* 1143, 9-284.
11. Hernandez-Mendo O, von Keyserlingk M A G, Veira D M, Weary D M (2007) Effects of Pasture on Lameness in Dairy Cows. *Journal of Dairy Science* 90:3, 1209-1214.
12. Svensk Mjök (2012) Betestidens effekt på klövhälsan. Rapport till Jordbruksverket, 2012-01-07.
13. Loberg J, Telezhenko E, Bergsten C, Lidfors L (2004) Behaviour and claw health in tied dairy cows with varying access to exercise in an outdoor paddock. *Applied Animal Behaviour Science* 89, 1-16.